

Ks. Albert Warso, Watykan

BP EDWARD MATERSKI – PIERWSZY BISKUP RADOMSKI

Wstęp

Już we wstępie do niniejszego przedłożenia warto odwołać się do słów bp. Wacława Depo, który podczas świętowania w dniu 7 stycznia 2008 r. jubileuszu 85. urodzin bp. Edwarda Materskiego, mówił o Jubilacie „Biskup Edward Materski jest dla nas człowiekiem naszych biografii”¹ Zdanie to staje się dziś wyznacznikiem jubileuszowej wdzięczności wobec pierwszego biskupa radomskiego.

Sformułowanie tytułu tegoż wystąpienia „Pierwszy biskup radomski” będzie tu rozumiane także jako „pierwszy biskup w Radomiu” Założenie to pozwoli bowiem lepiej zrozumieć całość pasterskiej posługi bp. E. Materskiego w dzisiejszej diecezji radomskiej. Dla większej jasności wykład zostanie przedstawiony w dwóch etapach: jako posługa Kościołowi Sandomierskiemu i Sandomiersko-Radomskiemu, a następnie Kościołowi Radomskiemu.

W przygotowaniu tegoż przedłożenia wykorzystano materiały archiwalne znajdujące się w Archiwum Kurii Diecezjalnej w Radomiu, w prywatnym Archiwum bp. Edwarda Materskiego, jak też w Archiwum Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej w Radomiu. Poza tym korzystano z literatury nawiązującej do osoby Jubilata, jak też wykorzystano periodyki i czasopisma ukazujące życie bp. E. Materskiego i kościelne dzieje Radomia.

1. Pierwszy biskup w Radomiu – Biskup Sandomierski i jedyny Biskup Sandomiersko-Radomski

2 listopada 1980 r. zmarł bp Piotr Gołębiowski, prawowity rządcą Kościoła Sandomierskiego, choć z tytułem administratora apostolskiego² Po okresie żałoby Jan Paweł II mianował 28 marca 1981 r. ordynariuszem sandomierskim bp. Edwarda Materskiego, dotychczasowego biskupa pomocniczego z Kielc³ Decy-

¹ Z. Niemirski, *Prezydent RP gratuluje. Kolędowanie u biskupa Zygmunta*, „Ave. Gość Radomski” (dalej cyt. AveGR) 2008 r., nr 3, s. 3.

² „Acta Apostolicae Sedis” (dalej cyt. AAS) 72(1980) nr 8, s. 1176.

³ Urzędowe pismo Stolicy Apostolskiej „Acta Apostolicae Sedis” podaje jako datę nominacji dzień 27 marca 1981 r. W niniejszym opracowaniu przyjęto jednak datę podawaną przez wszystkie inne źródła. Zob.: AAS 73(1981) nr 5, s. 429; W. Depo, *Ordynariusz Diecezji Radomskiej Biskup dr Edward Materski*, „Kronika Diecezji Radomskiej” (dalej cyt. KDR) 1(1992) nr 1, s. 38.

zję papieską przekazał mu Prymas Polski, kard. Stefan Wyszyński⁴

Wkrótce po nominacji na biskupstwo sandomierskie, 6 kwietnia 1981 r., bp E. Materski odwiedził ciężko już wówczas chorego Prymasa Wyszyńskiego. Kapelan kardynała tak opisywał to spotkanie: „W południe przybywa bp Edward Materski, który już objął diecezję sandomierską i przedstawia swoje plany pastoralne”⁵ Biskup tak komentował ów zapis: „Nie kwestionuję notatki. Chcę jednak zaznaczyć, że przy tej rozmowie nie było świadka. Więcej o przyszłości usłyszałem niż do chorego Prymasa o jakichkolwiek planach ośmieliłbym się mówić”⁶ Kilka dni po tym spotkaniu bp E. Materski otrzymał jako prezent od kard. S. Wyszyńskiego książkę z pisaną już drżącą ręką odręczną dedykacją: „Drogiemu Biskupowi Edwardowi Materskiemu w dniu Jego Ingresu do Miasta Polskich Braci Męczenników przesyłam życzenia, by oddał się na służbę Swoją Matce Kościoła. † Stefan Kardynał Wyszyński, Prymas Polski. Warszawa, 11-12 IV 1981 r.”⁷ Jak podkreśla bp E. Materski, książka ta stanowi dla niego wyjątkowo cenną pamiątkę⁸

Po ingresie do katedry sandomierskiej, w dniu 11 kwietnia 1981 r., nowy pasterz diecezji już następnego dnia sprawował Mszę Świętą przed kościołem Mariackim w Radomiu. Na placu przed kościołem zgromadziło się około 20 tysięcy wiernych. Bp E. Materski w swej homilii wyraził między innymi pragnienie, by w diecezji powstawały nowe świątynie i punkty katechetyczne⁹ Program zarysowany przez nowego biskupa można było streścić w następujących słowach: „Aby Chrystus był coraz lepiej poznawany, aby Chrystus był coraz bardziej miłowany, aby Chrystus był coraz odważniej wyznawany”¹⁰

⁴ Wydaje się, że rozmowa bp. Materskiego z Prymasem Polski miała miejsce 12 III 1981 r. Zob. ArRm, ApEM, Kard. S. Wyszyński do bp. E. Materskiego 28 III 1981 r. Bp E. Materski pisał po swej nominacji do duchowieństwa diecezji m.in.: „(...) Mam nadzieję, że zmiana miejsca mego pobytu nie osłabi więzów przyjaźni, które zawsze tak głęboko ceniłem. Pragnę również by Wszyscy Czcigodni Księża, z którymi łączyło mnie tyle serdecznych więzów, czuli się zawsze zaproszeni do mojego nowego domu w Sandomierzu”. Zob. ArRm, ApEM, Bp E. Materski do duchowieństwa diecezji kieleckiej 6 IV 1981 r.

⁵ B. Piasecki, *Ostatnie dni Prymasa Tysiąclecia*, Rzym 1982, s. 42.

⁶ E. Materski, *Wykład dla księży z okazji Roku Stefana Kardynała Wyszyńskiego*, KDR 10(2001) nr 3, s. 341.

⁷ Archiwum prywatne bp. E. Materskiego (dalej cyt. ArEM), Książka: S. Wyszyński, „Wszystko postawiłem na Maryję”, Paryż 1980.

⁸ E. Materski, *Wykład dla księży...*, art. cyt., s. 341.

⁹ *Spotkanie ks. Bpa Ordynariusza Edwarda Materskiego z wiernymi miasta Radomia*, „Kronika Diecezji Sandomierskiej” (dalej cyt. KDS) 75(1982) nr 1-2, s. 25-27; Archiwum Diecezjalne w Radomiu (dalej cyt. ArRm), Akta personalne bp. E. Materskiego (dalej cyt. ApEM), Ks. J. Lewiński do Biura Prasowego Sekretariatu Episkopatu Polski 15 IV 1981 r.; J. Karcz, *Aby Chrystus był: poznany, umiłowany, wyznawany*, „Za i przeciw” 1981 r., nr 19, s. 6.

¹⁰ E. Poniewierski, *Jan Paweł II posyła do diecezji sandomierskiej nowego pasterza*, w: *Obecność i pamięć. Diecezja radomska wdzięczna za pontyfikat Jana Pawła II*, red. E. Poniewierski, Radom 2005, s. 63.

Po przyjeździe do diecezji sandomierskiej bp E. Materski prosił Jana Pawła II o zmianę nazwy diecezji z sandomierskiej na sandomiersko-radomską. Sprawę tę przedstawiał Papieżowi sekretarz Episkopatu Polski, bp Bronisław Dąbrowski 22 września 1981 r. Sześć dni później ks. prał. Janusz Bolonek wręczył mu decyzję Stolicy Apostolskiej przeznaczoną dla bp. Edwarda Materskiego, a dotyczącą diecezji sandomiersko-radomskiej¹¹ Watykański Sekretarz Stanu kard. Agostino Casaroli pisał o tym fakcie do bp. E. Materskiego: „Miło mi zakomunikować Waszej Ekszelencji, że Ojciec Święty łaskawie przyjął i zaaprobował Jego wniosek w sprawie zmiany nazwy Diecezji Sandomierskiej na Sandomiersko-Radomską oraz wyniesienia Kościoła NMP w Radomiu do godności Konkatedry”¹² Decyzję papieską obwieścił abp Bronisław Dąbrowski 3 października 1981 r., w czasie rozpoczęcia jubileuszu 500-lecia pobytu św. Kazimierza w Radomiu¹³ W telegramie dziękczynnym do Jana Pawła II bp E. Materski pisał: „Ordynariusz Sandomiersko-Radomski, wraz z duchowieństwem i Ludem Bożym zgromadzonym przed Konkatedrą Opieki NMP w Radomiu (...) całym sercem dziękuje za uczynienie Radomia drugą stolicą Diecezji i wyniesienie kościoła Mariackiego do rangi konkatedry. (...) Prosimy o błogosławieństwo Apostolskie dla Radomia i nowej Konkatedry”¹⁴

Ordynariusz diecezji sandomiersko-radomskiej rezydował w określonych dniach w Sandomierzu i w Radomiu. Z biegiem czasu niektóre urzędy diecezjalne także znalazły swą siedzibę w Radomiu¹⁵. Jak słusznie zauważa ks. dr Zbigniew Niemirski, „uzyskanie zmiany nazwy diecezji (...) pomogło w budowaniu duszpasterskiego centrum w największym mieście diecezji”¹⁶

W pierwszych tygodniach rządów w swej nowej diecezji bp E. Materski „nie wysiadał niemalże z samochodu, docierając do wszystkich, nawet najbardziej odległych parafii i parafijek. Tak rozpoczynał Ksiądz Biskup dzieło reorganizacji diecezji”¹⁷ Lata osiemdziesiąte, a więc pierwszy okres posługi bp. E. Materskiego jako pasterza diecezji sandomiersko-radomskiej, charakteryzuje się największym wzrostem liczby powstałych parafii na terenie ziemi radomskiej¹⁸ To też było

¹¹ P. Raina, *Arcybiskup Dąbrowski – rozmowy watykańskie*, Warszawa 2001, s. 233, 238.

¹² *Decretum de mutatione nominis dioecesis et concathedralis erectione*, KDS 75(1982) nr 5-6, s. 97-98; Komunikat, KDS 75(1982) nr 1-2, s. 5.

¹³ *Inauguracja Jubileuszu 500-lecia pobytu św. Kazimierza w Radomiu (1481-1483) – (1981-1983)*, KDS 75(1982) nr 1-2, s. 36-39.

¹⁴ *Telegram do Ojca Św.*, KDS 75(1982) nr 1-2, s. 14.

¹⁵ Tylko przykładowo: 12 I 1985 r. przeniesiono do Radomia Sąd Kościelny. Zob. J. Lewiński, *Kronika – Z życia diecezji*, „Kronika Diecezji Sandomiersko-Radomskiej” (dalej cyt. KDSR) 78(1985) nr 3-4, s. 90.

¹⁶ Z. Niemirski, *Srebrny jubileusz ingresu bp. Edwarda Materskiego. Jesteśmy mu wdzięczni*, AveGR 2006 r., nr 2, s. 3. Zob. też: W. Wilk, *Dzień się nachylił*, Sandomierz 2008, s. 87.

¹⁷ S. Pindera, *Siewca, Pasterz i Kierownik budowy*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 197.

¹⁸ W. Gałązka, *Terytorium obecnej diecezji radomskiej w ciągu wieków*, KDR 8(1999) nr 3, s. 354. Tylko w 1984 r. bp E. Materski utworzył 19 parafii. Wspomnieć też należy, że 9 czerwca 1985 r. bp E. Materski poświęcił odzyskany i odrestaurowany kościół św. Wacława w Radomiu. Zob. J. Lewiński, *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 78(1985) nr 3-4, s. 88; tenże, *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 78(1985) nr 7-8, s. 192.

powodem konieczności zmiany struktury organizacyjnej Kościoła w Radomiu i w diecezji¹⁹

Bp Edward Materski zwołał II Synod Diecezji Sandomiersko-Radomskiej. Przebiegał on pod hasłem „Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących” (Dz 4,32). Inauguracja synodu odbyła się 10 kwietnia 1988 r. Według zamysłu biskupa miał on mieć „charakter badawczo-katechetyczny”, jak i duszpasterski²⁰

Pochodzący z Wilna pasterz diecezji dbał o rozbudzenie w Radomiu kultu związanego z tym miastem św. Kazimierza Królewicza²¹. W 1982 r. z okazji pięćsetnej rocznicy listu Kazimierza do Wrocławian, odprawiono pod przewodnictwem ordynariusza diecezji uroczyste triduum jubileuszowe²². Następnie na prośbę biskupa Jan Paweł II 4 marca 1983 r. ogłosił św. Kazimierza głównym Patronem Radomia²³. Uroczystości z tej okazji odbyły się w dniach 17-18 października tegoż roku²⁴. Począwszy od 18 września 1983 r. aż do 4 marca roku następnego obraz św. Kazimierza nawiedzał kościoły i kaplice Radomia²⁵. Kolejne wydarzenie

¹⁹ E. Materski, *Dekret w sprawie utworzenia czterech dekanatów*, KDSR 77(1984) nr 3-4, s. 70-71; tenże, *Dekret o dwóch dekanatach ostrowieckich*, KDSR 79(1986) nr 9-10, s. 225; tenże, *Dekret dzielący dotychczasowy dekanat starachowicki na dwa nowe dekanaty: Starachowice Południe i Starachowice Północ*, KDSR 84(1991) nr 11-12, s. 254.

²⁰ Tenże, *II Synod Diecezji Sandomiersko-Radomskiej*, KDSR 81(1988) nr 3-4, s. 71-74; tenże, *Zaproszenie na uroczystą inaugurację II Synodu Diecezji Sandomiersko-Radomskiej*, KDSR 81(1988) nr 5-6, s. 107-108; J. Lewiński, *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 81(1988) nr 7-8, s. 190-191. Do Głównej Komisji Synodalnej bp E. Materski powołał: bp. A. Odzimka, bp. M. Zimałka, ks. H. Karbownika, ks. S. Kowalczyka, ks. S. Bartoszewskiego, ks. M. Cukrowskiego, ks. S. Suwałę i ks. W. Depo. Zob. E. Materski, *Dekrety synodalne*, KDSR 84(1991) nr 9-10, s. 201-202. Książki z przemówieniami papieskimi i materiałami do pracy dla zespołów synodalnych zostały rozesłane biskupom innych diecezji. Bp S. Nowak z Częstochowy dziękując za nią życzył: „Szczęść Boże Ekscelencji na podjęty trud przygotowania do Synodu Diecezjalnego”. Zob. ArRm, ApEM, Bp S. Nowak do bp. E. Materskiego 3 XI 1987 r. Kard. F. Macharski dopisał pod podziękowaniem: „Z zaciekawieniem czytałem tekst pytań...” Zob. ArRm, ApEM, Kard. F. Macharski do bp. E. Materskiego 18 XI 1987 r. „Życzę (...) aby przygotowania do Synodu Diecezjalnego przebiegały pomyślnie i, aby samo dzieło Synodu pozwoliło zrealizować wszystkie pragnienia, jakie Wasza Ekscelencja z tym dziełem łączy” Zob. ArRm, ApEM, Bp W. Ziółek do bp. E. Materskiego 25 XI 1987 r. „Dodane pytania są zabiegiem, który z pewnością przyniesie wiele treści duszpasterskich”. Zob. ArRm, ApEM, Bp J. Dąbrowski do bp. E. Materskiego 30 XI 1987 r. „Cenna ta pozycja okaże się bardzo pożyteczna, także dla parafialnych Zespołów Synodalnych diecezji kieleckiej” Zob. ArRm, ApEM, Bp S. Szymecki do bp. E. Materskiego 29 XII 1987 r.

²¹ Z. Niemirski, *Europejczyk w każdym calu. Św. Kazimierz Królewicz, patron Radomia i diecezji*, AveGR 2008 r., nr 9, s. 5.

²² *Triduum ku czci św. Kazimierza*, KDSR 75(1982) nr 3-4, s. 95.

²³ *Brewa Apostolskie*, KDSR 76(1983) nr 9-10, s. 193-194.

²⁴ E. Materski, *Odezwa w sprawie uroczystości ku czci św. Kazimierza w Radomiu*, KDSR 76(1983) nr 11-12, s. 254-256; *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 76(1983) nr 11-12, s. 284-286.

²⁵ E. Materski, *Św. Kazimierz Patron Radomia nawiedza w obrazie kościoły i kaplice miasta*, KDSR 76(1983) nr 11-12, s. 257-258.

związane ze św. Kazimierzem stanowił jubileusz 500-lecia jego śmierci w 1984 r. Biskupi polscy postanowili bowiem, że ogólnopolskie uroczystości jubileuszowe odbędą się w trzech miejscach: w Krakowie (4 III), Radomiu (17 VI) i Białymstoku (14 X)²⁶ W Radomiu w ciągu całego tygodnia od 10 do 17 czerwca tegoż roku odbywały się nabożeństwa dla poszczególnych stanów. W dniach 15-16 czerwca obradowała w budynku Centrum Katechetycznego 201. Konferencja Plenarna Episkopatu Polski, pierwsza w dziejach miasta Radomia. Wieczorem, 16 czerwca, sprawowana była uroczysta Msza Święta, koncelebrowała ją ponad sześćdziesięciu biskupów. Celebry przewodził kard. Franciszek Macharski, a homilię wygłosił kard. Józef Glemp. Uroczystość zgromadziła od 40 do 50 tysięcy wiernych. Następnego dnia, w niedzielę 17 czerwca, biskupi celebrowali Msze Święte i głosili homilie we wszystkich kościołach Radomia i okolic²⁷ Uroczystość z 16 czerwca wywołała wspaniałe wrażenie. Jeden z biskupów podsumowywał ją: „Koncelebra, która odbyła się na zakończenie Konferencji Plenarnej w sobotę dnia 16 czerwca przed Konkatedrą Mariacką w Radomiu, zgromadziła tak wielką liczbę biskupów, jakiej ja w okresie 14 lat mego biskupstwa nie pamiętam. (...)

²⁶ *List pasterski Episkopatu Polski z okazji Jubileuszu 500-lecia śmierci świętego Kazimierza Królewicza*, KDSR 77(1984) nr 3-4, s. 55. Jan Paweł II pisał: „(...) udaję się myślą i sercem do Radomia i wszystkich miast w Polsce związanych z życiem i działalnością tego świętego, by razem z Episkopatem Polski i Kościołem Sandomierskim dziękować Bogu za wielki dar dla Kościoła, jakim jest święty Kazimierz” Zob. Jan Paweł II do bp. E. Materskiego 11 VI 1984 r., w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 95.

²⁷ E. Materski, *Przed wielkim Jubileuszem św. Kazimierza w Radomiu*, KDSR 77(1984) nr 9-10, s. 205-206; W. Gałązka, *Radomskie uroczystości jubileuszu pięćsetlecia śmierci św. Kazimierza*, KDSR 77(1984) nr 9-10, s. 221-230; *Komunikat 201 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, w: *Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski 1945-2000*, opr. J. Żaryn, Poznań 2006, s. 291-292. „Pomysł rozlokowania wszystkich X.X. Biskupów po okolicznych probostwach był także dobry. (...) Dobry był podczas tej uroczystości również pomysł, by każdy biskup celebrował w niedzielę i wygłosił Słowo Boże w innym kościele miasta Radomia. W ten sposób cały Radom objęty został uroczystością” Zob. ArRm, ApEM, Bp Cz. Domin do bp. E. Materskiego 19 VI 1984 r. Z kolei o reakcji władz państwowych na uroczystości w Radomiu dobitnie świadczy fragment rozmowy abp. B. Dąbrowskiego z Cz. Kiszczakiem, który mówił: „Kiedy byliśmy bliscy załatwienia problemu, zebrała się Konferencja Episkopatu w Radomiu. Nieszczęsny Radom (...). Były wystąpienia biskupów, które nie tworzyły atmosfery, ale jątrzyły. (...) Prasa zachodnia pisze, że to nie przypadek, iż Episkopat zebrał się w Radomiu przed wyborami. W Radomiu najostrzej krytykowano władze po marcowej walce o krzyże w szkole. (...) Ponadto w przeddzień wyborów w Radomiu rozległo się głośne wołanie w czasie homilii o wypuszczenie wszystkich więźniów. To stawia władze pod mur” I odpowiedź arcybiskupa: „Wypowiedź Pana Generała jest jednostronna, argumenty zaś naciągane; nie mogę ich przyjąć do wiadomości. (...) Nie jest prawdą, żeśmy wybrali Radom, by bojkotować wybory. Episkopat Radom zaplanował już od roku na 17 czerwca. Wyście weszli w naszą datę. Za to, że na waszą propozycję przenieśliśmy uroczystości z 17 na 16. Pan Generał chyba nie wie”. Zob. P. Raina, *Rozmowy z władzami PRL. Arcybiskup Dąbrowski w służbie Kościoła i Narodu*, t. 2, Warszawa 1995, s. 73-75.

Zważywszy fakt, że uroczystość taka w Radomiu odbyła się po raz pierwszy, należy podziwiać sprawność organizacji i dobre przygotowanie²⁸

Bp E. Materski zadbał też o to, by w mieście, któremu patronuje św. Kazimierz, obecne były jego relikwie. Stąd więc biskup czuwał nad przygotowaniem na ich przyjęcie. W 1989 r. pisał w liście zapraszającym na uroczystość przyjęcia relikwii: „Wraca w tych relikwiach św. Kazimierz do swego Radomia, do miasta, w którym mieszkał, z którego rządził w zastępstwie ojca – Koroną. (...) Są nam potrzebne Jego relikwie! Jak Gniezno ma Wojciecha, a Kraków Stanisława – tak od tego roku Radom będzie radował się św. Kazimierzem”²⁹

Miłość i przywiązanie do rodzinnej Wileńszczyzny i terenów zagarniętych przez Związek Radziecki widoczne są w życiu i posłudze bp. E. Materskiego. Lubił odwiedzać swe rodzinne miasto, w latach komunistycznego terroru, choć bywał tam wielokrotnie, to jednak zawsze w konspiracji³⁰. Dopiero po przemianach, które dokonały się w Bloku Wschodnim mógł w swym rodzinnym mieście w wolny sposób modlić się i sprawować Eucharystię, jak też uczestniczyć tam w spotkaniu z Papieżem-Polakiem³¹. Zresztą, miłość bp. E. Materskiego do wileńskich korzeni widoczna jest w jego posłudze w Radomiu i w kierowanej przez siebie diecezji. Obok więc rozszerzania kultu św. Kazimierza ustanowił Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Skarżysku-Kamiennej. Wybudowano tam wierną kopię Ostrej Bramy z Wilna³². Nie jest tajemnicą, że skarżyska Ostra Brama jest miejscem szczególnie bliskim sercu pierwszego biskupa radomskiego i często przez niego odwiedzanym. Dzięki jego zabiegom, Jan Paweł II ogłosił Matkę Bożą Miłosierdzia Patronką

²⁸ ArRm, ApEM, Bp Cz. Domin do bp. E. Materskiego 19 VI 1984 r.

²⁹ E. Materski, *Słowo pasterskie zapraszające na uroczystość sprowadzenia relikwii św. Kazimierza do Radomia*, KDSR 82(1989) nr 7-8, s. 153.

³⁰ Z. Niemirski, *Z wizytą w „Pentagonie” Seminarzyści z Denver w Radomiu*, AveGR 2007 r., nr 33, s. 7.

³¹ Cz. Tyszkiewicz, *Udzielił mi święceń kapłańskich*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 184-185; W. Depo, *Śladami kapłańskiego „Credo”*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 208-210.

³² E. Materski, J. Karbownik, *Miłosierdzia znak świetlany. Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej*, Skarżysko-Kamienna 2006; *Potrzebny był kościół i dom katechetyczny. Z ks. bp. Edwardem Materskim, ordynariuszem diecezji radomskiej rozmawia Leszek Wiesław Wyrzykowski*, „Gazeta Detroit” 1994 r. nr 52, s. 36; E. Poniewierski, *Koronacja Obrazu Matki Bożej Miłosierdzia na mocy wcześniejszej decyzji Jana Pawła II*, w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 273; M. Deka, K. Piotrowska, *Dom Miłosierdzia. Charytatywna działalność przy Ostrobramskim Sanktuarium*, AveGR 2008 r., nr 13, s. 4. Stolica Apostolska wyraziła 18 listopada 2003 r. zgodę na koronację obrazu Matki Bożej Miłosierdzia w Skarżysku-Kamiennej, a 2 września 2004 r. Jan Paweł II poświęcił korony. Ich nałożenie odbyło się 2 lipca 2005 r., a uroczystości koronacji przewodniczył kard. H. Gulbinowicz. Zob. *Koronacja Obrazu Matki Bożej Miłosierdzia w Skarżysku-Kam.*, KDR 14(2005) nr 3, s. 397-419.

miasta Skarżyska-Kamiennej³³. Dodać należy, że biskup radomski zaprosił w 1995 r. Jana Pawła II do skarżyskiego sanktuarium³⁴. W 1997 r. przyznano bp. E. Materskiemu tytuł Honorowego Obywatela Skarżyska-Kamiennej³⁵. W 1990 r. w Radomiu z inicjatywy bp. E. Materskiego powstało Towarzystwo Miłośników Wilna „Ostra Brama”³⁶. Ponadto biskup pomagał katolikom z dawnych krajów dominacji radzieckiej, a zwłaszcza z krajów za wschodnią granicą Polski, poprzez na przykład kierowanie tam duchownych, wysyłanie katechizmów swego autorstwa i dzielenie się doświadczeniami³⁷.

Z kolei mało znanym powszechnie faktem jest decyzja biskupa podjęta w 1988 r. Pisał wtedy do Papieża, że pojawia się możliwość mianowania biskupa dla Polaków zamieszkujących Wileńszczyznę. Władze radzieckie miały najłatwiej zgadzać się na powrót dawnych mieszkańców tamtych ziem. Biskup pisał: „Jeżeli więc fakt, że urodziłem się w Wilnie może być okolicznością sprzyjającą decyzjom Waszej Świątobliwości (...) – zgłaszam gotowość wyjazdu. Uważam jednak za swój obowiązek zaznaczyć, że moja posługa w tym wypadku może mieć charakter przejściowy: mam bowiem 66 lat i jestem po zawale serca. Zgłaszam gotowość wyjazdu i poddaję się całkowicie decyzji Waszej Świątobliwości”³⁸. Pismo to i decyzja

³³ E. Materski, *Słowo Biskupa Ordynariusza zapraszające na uroczystość poświęcenia kaplicy ostrobramskiej w Skarżysku*, KDSR 82(1989) nr 9-10, s. 207-208; A. Warso, *Sanktuarium maryjne diecezji radomskiej*, w: *Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura*, red. J. Walkusz, t. 7, Lublin 2008, s. 202-203; J. Karbownik, *Sanktuarium Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 210-213. „Któregoś dnia zimowego Ksiądz Biskup z okna plebanii widząc, jak ludzie wychodzący z kościoła kłękali na śniegu przed kaplicą stwierdził: «popatrzcie, jak oni kochają to miejsce»”. Zob. tamże, s. 213. Zob. też: ArRm, Akta parafii Skrzyńsko, Bp E. Samsel do bp. E. Materskiego 5 IX 1998 r.: „Niech Matka Boża, której Ksiądz Biskup jest gorliwym Czciocielem, obdarza Pasterza i Lud wieny swoim macierzyńskim błogosławieństwem”

³⁴ ArRm, Akta parafii pw. Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej, Bp E. Materski do Jana Pawła II 23 V 1995 r.; ArRm, Akta parafii pw. Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej, Abp G. Re do bp. E. Materskiego 16 VI 1995 r.

³⁵ Decyzję tę podjęła Rada Miasta na sesji w dniu 25 XI 1997 r. Zob. ArRm, ApEM, *Ksiądz Biskup Edward Materski Honorowy Obywatel Miasta Skarżyska-Kamiennej*; ArRm, ApEM, Rada Miasta Skarżyska-Kamiennej do bp. E. Materskiego 17 XII 1997 r.; ArRm, ApEM, Decyzja Rady Miasta Skarżyska-Kam. z 29 XII 1997 r.: „Za troskę o dobro duchowe mieszkańców Skarżyska-Kamiennej, która wyraziła się w dziele powstania Sanktuarium Ostrej Bramy, jak również w uzyskaniu szczególnej Patronki, jaką jest Matka Miłosierdzia, za osobisty wkład w obronę ludzi krzywdzonych, za udział w różnych formach protestów robotniczych, za troskę o najbiedniejszych, za osobisty przykład ewangelicznej prostoty życia (...)”. Zob. też: Z. Niemirski, *Rówieśnicy miasta. 85 lat Skarżyska-Kamiennej*, AveGR 2008 r., nr 2, s. 5.

³⁶ M. Bałazak, *Wilno – ukochane miasto rodzinne*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 189.

³⁷ A. Kaszkiewicz, *Biskup Jubilat i jego troska o Kościół na Wileńszczyźnie i na Wschodzie*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 214; M. Deka, Z. Niemirski, *Wypożyczany kościół*, AveGR 2008 r., nr 34, s. 6.

³⁸ ArRm, ApEM, Bp E. Materski do Jana Pawła II 18 X 1988 r. Zob. też: ArRm, ApEM, Tekst homilii bp. M. Jaworskiego 21 XII 1998 r. Zob. też: ArRm, Pisma bp. E. Materskiego cz. 2 (1993-1994) (dalej cyt. Pisma 2), Bp M. B. Kruszyłowicz do bp. E. Materskiego 20 XII 1993 r.

w nim zawarta spotkały się z gorącą wdzięcznością Ojca Świętego. Zresztą bp E. Materski często rozmawiał z Janem Pawłem II na temat Kościoła na terenach byłego Związku Radzieckiego.

Największym wydarzeniem w tym okresie rządów bp. Edwarda Materskiego w Radomiu była bez wątpienia wizyta w mieście papieża Jana Pawła II. Podkreślić należy, że doszła ona do skutku tylko dzięki osobistym zabiegom bp. E. Materskiego. W *Komunikacie* z 241 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski z dnia 16 czerwca 1990 r. podano, że na trasie planowanej pielgrzymki papieskiej do Polski znalazł się Radom³⁹. Bp E. Materski często podkreślał, że okres przygotowania do papieskiej wizyty w Radomiu charakteryzował się zgodną współpracą wszystkich radomian – bez względu na opcje polityczne, światopogląd, czy sposoby oceniania⁴⁰. Z pewnością na taki styl prac i wspólnego działania miała wpływ postawa i całkowite zaangażowanie w przygotowanie papieskich odwiedzin ze strony ówczesnego biskupa sandomiersko-radomskiego. Jan Paweł II przybył do Radomia helikopterem z Kielc 4 czerwca 1991 r. w godzinach porannych. Najpierw sprawował uroczystą Mszę Świętą na radomskim lotnisku wojskowym, potem przejechał do seminarium, skąd udał się do konkatedry i pod Kamień-Pomnik wydarzeń 1976 r., a następnie wrócił na lotnisko. Po poświęceniu seminarium Papież powiedział między innymi: „Równocześnie pragnę wyrazić moją radość i wdzięczność dla waszego biskupa i dla wszystkich, którzy go wspierali w realizacji tego wielkiego i trudnego dzieła, zarówno z Polski, jak i z zagranicy” Bp E. Materski wspominał, że decyzja o nawiedzeniu przez Papieża konkatedry zapadła podczas rozmowy z nim w papamobile, w drodze z seminarium⁴¹. Podobnie podkreślał, że Papieżowi podobało się radomskie seminarium, podobnie jak i cała wizyta w tym mieście⁴².

Podkreślenie przez Papieża wagi wydarzeń czerwca 1976 r. było odbiciem troski bp. E. Materskiego o pamięć tamtych dni. Biskup angażował się w utrwalanie w pamięci mieszkańców doniosłości tych wydarzeń. Jednocześnie śpieszył z pomocą bohaterom Radomskiego Czerwca. Szczególne miejsce w tym względzie zajmowały zawsze kolejne rocznice Czerwca 1976 r. Każdego roku dbał o to, by z tej

³⁹ *Komunikat 241 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, w: *Komunikaty...*, s. 355. Zob. też: E. Materski, *Uroczystość o wymiarze historycznym: Jan Paweł II w Radomiu*, KDSR 84(1991) nr 1-2, s. 9-10; tenże, *Słowo pasterskie przed wizytą Jana Pawła II w Radomiu*, KDSR 84(1991) nr 5-6, s. 108-109.

⁴⁰ P. Tarski, *Światła i cienie „Blasku prawdy” Zakończenie obchodów 15. rocznicy pobytu Jana Pawła II w Radomiu*, AveGR 2006 r., nr 9, s. 7.

⁴¹ Dokładny zapis pobytu Papieża w Radomiu i teksty przemówień, zob. W. Depo, A. Hejda, *Idźcie i nauczajcie*, Radom 1991. Zob. też: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 136-188; *Pozdrawiam miasto Radom...*, red. M. Kędra-Podlipniak i in., Radom 2005; D. Wardzyńska, *Historyczna wizyta, „Wczoraj i dziś Radomia”* nr 2/2001, s. 5-7; E. Materski, *Dzień żywej pamięci, „Ave. Pismo Diecezji Radomskiej”* (dalej cyt. AVE) 2005, nr 21, s. 3-4; M. Deka, *Pamięć kształtuje przyszłość. Rozmowa z księdzem biskupem Edwardem Materskim*, AveGR 2006 r., nr 7, s. 5.

⁴² E. Materski, *„Nie zabijajcie nie narodzonych!”*, w: K. Tadej, *Blask świętości. Nieznane wspomnienia o Janie Pawle II*, Warszawa 2006, s. 93.

okazji była sprawowana uroczysta Eucharystia. Pierwsza Msza Święta celebrowana przez biskupa, poświęcenie tablicy pamiątkowej i urn z ziemią miejsc protestów robotniczych w Poznaniu w 1956 r. i w Gdańsku w 1970 r., jak też wmurowanie kamienia węgielnego, przypadły w piątą rocznicę radomskich wydarzeń. Obok biskupa sandomiersko-radomskiego akt erekcyjny podpisał między innymi obecny na uroczystości Lech Wałęsa⁴³ Bp E. Materski często też przypominał mieszkańcom Radomia i diecezji postać ks. Romana Kotlarza, który został pobity ze skutkiem śmiertelnym przez „nieznanych sprawców”⁴⁴

Zresztą biskup stawał zawsze po stronie domagających się wolności i poprawy warunków życia w Polsce. Odwiedzał więc na przykład strajkujących. O odwadze i bezkompromisowości biskupa świadczy chociażby rozmowa z wojewodą radomskim płk. Alojzym Wojciechowskim i przewodniczącym Rady Narodowej oraz Dyrektorem Borkiewiczem w 1988 r. Bp E. Materski dwa razy powtórzył wówczas, że „tragedią narodu jest wiodąca rola partii” Jednocześnie odmówił też wydania komunikatu dla prasy⁴⁵

Początek rządów bp. E. Materskiego w diecezji sandomiersko-radomskiej przypadł na bardzo trudne i burzliwe lata. W pierwszym roku posługi nowego ordynariusza w diecezji wybuchł stan wojenny. Jeszcze przed jego ogłoszeniem, od 26 października 1981 r. w Radomiu trwał przez siedem tygodni strajk w ówczesnej Wyższej Szkole Inżynierskiej. Strajkujących osobiście odwiedzał biskup sandomiersko-radomski, jak też księża, którzy byli w stałym kontakcie z biskupem⁴⁶. Po ogłoszeniu stanu wojennego biskup wydał duchowieństwu szczegółowe zarządzenia⁴⁷, jak też interweniował w sprawach zatrzymanych, odwiedzał ich i osobiście przekazywał więzionym paczki. Jednocześnie wspierał materialnie i duchowo internowanych i ich rodziny⁴⁸ Utworzył też – działający bardzo owocnie – Komitet Biskupi.

⁴³ J. Lewiński, *Piąta rocznica wydarzeń czerwcowych w Radomiu (1976-1981)*, KDS 74(1981) nr 9-10, s. 237-238. Zob. też: E. Materski, *W sprawie szóstej rocznicy „wydarzeń radomskich”*, KDSR 75(1982) nr 9-10, s. 197-198; tenże, *Słowo pasterskie*, KDSR 79(1986) nr 9-10, s. 213-217; *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 81(1988) nr 11-12, s. 285; *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 82(1989) nr 9-10, s. 231; kmg, *Rocznica radomskiego protestu. Złoty medal dla bp. Zygmunta Zimowskiego*, AveGR 2008 r., nr 27, s. 1.

⁴⁴ Zob. np.: K. Piotrowska, *Zapłakalo niebo. 30. rocznica śmierci ks. Romana Kotlarza*, AveGR 2006 r., nr 19, s. 1.

⁴⁵ ArRm, Pisma bp. E. Materskiego, cz. 1 (1982-1992) (dalej cyt. Pisma 1), *Rozmowa w Urzędzie Wojewódzkim 22 grudnia 1988 r.*

⁴⁶ Z. Niemirski, *Aż po poranek stanu wojennego. Strajk w radomskiej Wyższej Szkole Inżynierskiej*, AveGR 2006 r., nr 34, s. 4-5.

⁴⁷ E. Materski, *Zarządzenia i informacje* [19 XII 1981 r.], KDS 75(1982) nr 1-2, s. 14-15.

⁴⁸ Np.: ArRm, Pisma 1, Komendant Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Radomiu do bp. E. Materskiego 24 IX 1982 r.; ArRm, ApEM, Przewodniczący Oddziału Wojewódzkiego PAX w Radomiu, T. Purtak do bp. E. Materskiego 16 XII 1981 r. (wraz z adnotacją biskupa); ArRm, Pisma 2, Oświadczenie 9 III 1994 r. Zob. też: E. Materski, *Słowo pasterskie biskupa ordynariusza diecezji sandomiersko-radomskiej wzywające do modlitwy za wszystkich pomagających Polsce*, KDS 75(1982) nr 1-2, s. 16-17.

Jego celem było służyć pomocą medyczną i żywnościową osadzonym w więzieniach i aresztach. Członkowie Komitetu poszukiwali i rejestrowali osoby z terenu miasta, które potrzebowały pomocy materialnej czy duchowej. Dodać należy, że bp E. Materski osobiście odwiedzał internowanych⁴⁹ Biskup sandomiersko-radomski uczestniczył także w konspiracyjnych spotkaniach sekcji młodzieżowej Klubu Inteligencji Katolickiej. Powołał też do istnienia Komitet Pomocy Internowanym. Członkowie Komitetu odnajdywali rodziny internowanych działaczy „Solidarności”, by poznać ich potrzeby, rozwiązać paczki i wesprzeć je moralnie⁵⁰. Jednocześnie w trudnych latach komunizmu pomagał szpitalom w zdobyciu potrzebnego wyposażenia⁵¹. W 1989 r., w wyniku zaistniałych możliwości, bp E. Materski powołał do istnienia Caritas Diecezji Sandomiersko-Radomskiej⁵². Zresztą posługa charytatywna jest bliska bp. Edwardowi Materskiemu⁵³.

Biskup w lutym 1984 r. powołał do istnienia Instytut Wyższej Kultury Religijnej w Radomiu. Istniał on przez jedenaście lat – do lutego 1995 r. Wykłady dotyczy-

⁴⁹ M. Deka, K. Piotrowska, *Bank Dobra. XV lecie Caritas Diecezji Radomskiej*, AveGR 2007 r., nr 41, s. 4; M. Deka, K. Piotrowska, *Szermierz Boży. Jezuita ks. Hubert Czuma i jego troska o Polskę*, AveGR 2007 r., nr 49, s. 5. Dodać należy, że w świetle aktywności pasterskiej bp. E. Materskiego nie może dziwić, iż poddawany był inwigilacji. Przywołać można przykładowo zapisy kazań biskupa z roku 1986. Po kazaniu z kwietnia 1986 r. w radomskiej parafii pw. św. Teresy na Borkach tajny informator pisał: „Dwukrotnie odniosłem wrażenie, że bp E. Materski „zahaczył” o sytuację w naszym kraju i dotyczyło ekipy rządzącej, było to porównanie z czasami rzymskich Cezarów, druga dygresja dotyczyła cierpień i prześladowań podana w kontekście męki Jezusa” Zob. Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej (dalej cyt. BUiAD IPN), sygn. IPN 0284/1059 t. 1, Wyciąg z inf. TW ps. „P-82” z 6 IV 1986 r.; w parafii pw. św. Józefa w Radomiu: „biskup E. Materski wygłosił kazanie. W kazaniu powiedział o związku krzyża z tradycją narodu polskiego. Zawarł też jeden akcent polityczny mówiąc, że ci, co prowadzą walkę z krzyżem to jest przejaw obcej kultury. Następnie kontynuował kazanie w duchu religijnym”. Zob. BUiAD IPN, sygn. IPN 0284/1059 t. 1, Notatka służbowa z 30 IV 1986 r.; z kolei kazanie z czerwca tego roku w kościele pw. bł. Rafała Kalinowskiego „Miało (...) charakter religijny i dotyczyło poszanowania krzyża. Biskup nadmienił jedynie, że władze państwowe zabraniają zawieszania krzyży w szkołach i urzędach” Zob. BUiAD IPN, sygn. IPN 0284/1059 t. 1, Wyciąg z informacji od TW „JózeF” z 7 VI 1986 r.; inne źródła relacjonowały to samo kazanie: „głównym motywem był krzyż, jego związku z kulturą i przeszlnością narodu. Nadmienił również, że obecnie krzyż ma utrudniony dostęp do szkół, urzędów i biur”. Zob. BUiAD IPN, sygn. IPN 0284/1059 t. 1, Informacja 6/86 od źródła TW „Tadeusz” z 9 VI 1986 r.; „Mówił w nim o poszanowaniu znaku krzyża i wspominał również o trudnościach wejścia krzyży do szkół i zakładów pracy. Poza tym kazanie miało charakter religijny”. Zob. BUiAD IPN, sygn. IPN 0284/1059 t. 1, Informacja nr 7/86 od źródła TW „Jerzy” z 9 VI 1986 r.

⁵⁰ J. Grajewska, *Orędownik młodzieży*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 193-194.

⁵¹ Np.: ArRm, ApEM, Lek. A. Bęc do bp. E. Materskiego 21 IV 1982 r. (wraz z adnotacją biskupa).

⁵² E. Materski, *Dekret. Caritas Diecezji Sandomiersko-Radomskiej*, KDSR 83(1990) nr 1-2, s. 14-15.

⁵³ Tenże, *Zarządzenie Księdza Biskupa Ordynariusza w sprawie „Kolędy”*, KDSR 83(1990) nr 1-2, s. 17-18; S. Makarewicz, *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 83(1990) nr 5-6, s. 136.

ły przede wszystkim zagadnień teologicznych. Biskup starał się odwiedzać słuchaczy w czasie przerw w wykładach. Wykorzystywał te odwiedziny na rozmowy dotyczące życia Kościoła powszechnego i diecezjalnego⁵⁴ W 1991 r. bp E. Materski erygował także w Radomiu Diecezjalne Forum „Sprawiedliwość i Pokój”⁵⁵ W Radomiu bp E. Materski powołał do istnienia – na wzór kielecki – Centrum Katechetyczne im. Jana Pawła II, które zostało poświęcone 18 września 1983 r.⁵⁶ Bp E. Materski utworzył też i zorganizował w diecezji dwuletnie Studium Katechetyczne⁵⁷

Wielkim duszpasterskim dziełem bp. Edwarda Materskiego była odbywająca się w okresie od 15 września 1985 r. do 16 maja 1987 r. peregrynacja relikwii Drzewa Krzyża Świętego w diecezji sandomiersko-radomskiej⁵⁸ Z inicjatywy biskupa diecezja sandomiersko-radomska przeżywała w dniach 14-24 maja 1987 r. II Diecezjalny Kongres Eucharystyczny. Jego celem było przygotowanie diecezji do Ogólnopolskiego Kongresu Eucharystycznego. Kongres diecezjalny rozpoczął się w Sandomierzu uroczystą Mszą Świętą pod przewodnictwem kard. F. Macharskiego, a zakończył w Radomiu, gdzie Mszy Świętej przewodniczył kard. J. Glemp⁵⁹ W latach osiemdziesiątych nastąpiła też organizacja radomskiej pielgrzymki pieszej na Jasną Górę⁶⁰

Mówiąc o trosce bp. E. Materskiego o sprawy budownictwa sakralnego i o powstające nowe kościoły, nie można zapominać, że pierwsze lata rządów biskupa w diecezji sandomierskiej wiązały się z obecną nadal jeszcze represyjną polityką władz komunistycznych wobec Kościoła. Widoczne to było także na płasz-

⁵⁴ Z. Kozdrach i in., *Instytut Wyższej Kultury Religijnej w Radomiu*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 204-205.

⁵⁵ E. Materski, *Dekret powołujący Diecezjalne Forum „Sprawiedliwość i Pokój”*, KDSR 84(1991) nr 3-4, s. 59; M. Pachnik, *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 84(1991) nr 3-4, s. 96-97.

⁵⁶ E. Materski, *Odezwa w sprawie uroczystości ku czci św. Kazimierza w Radomiu*, KDSR 76(1983) nr 11-12, s. 256.

⁵⁷ M. Tomasik, *Komunikat w sprawie Studium Katechetycznego w Radomiu*, KDSR 78(1985) nr 7-8, s. 4 okładki.

⁵⁸ E. Materski, *Przed nawiedzeniem relikwii Krzyża Św.*, KDSR 78(1985) nr 9-10, s. 222-224; tenże, *Odezwa na rozpoczęcie nawiedzenia Krzyża Św.*, KDSR 78(1985) nr 11-12, s. 246-247; *Krzyż Chrystusowy nawiedza wspólnoty parafialne diecezji Sandomiersko-Radomskiej*, KDSR 78(1985) nr 11-12, s. 280-283; *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 80(1987) nr 5-6, s. 121-122. W 1997 r. bp E. Materski przekazał krzyż będący pamiątką nawiedzenia Drzewa Krzyża Świętego w diecezji sandomiersko-radomskiej parafii pw. Matki Odkupiciela w Ostrowcu Świętokrzyskim na osiedlu Rosochy. ArRm, Pisma bp. E. Materskiego, cz. 4 (1996-1997) (dalej cyt. Pisma 4), Bp W. Świerzawski do bp. E. Materskiego 11 IV 1997 r.; ArRm, Pisma 4, Zaproszenie na przyjęcie Krzyża Peregrynacyjnego w parafii Matki Odkupiciela w Ostrowcu Świętokrzyskim 11 XI 1997 r.

⁵⁹ ArRm, *Dekret o II Diecezjalnym Kongresie Eucharystycznym; II Diecezjalny Kongres Eucharystyczny (14-24 maja 1987)*, KDSR 80(1987) nr 5-6, s. 122-124; E. Poniewierski, *II Diecezjalny Kongres Eucharystyczny 14-24 maja 1987 r.*, w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 118.

⁶⁰ S. Siczek, *Śp. ks. kan. dr Zdzisław Domagała (1942-2003)*, KDR 13(2004) nr 3, s. 386-387.

czyźnie budownictwa sakralnego. W roku 1982 biskup prosił o zgodę na 22 kościoły w województwie radomskim, zgodę uzyskał zaledwie na 9. Zaś w roku następnym pisał: „Pragnę z ubolewaniem zaznaczyć, że w Radomiu jest najwyższy w Polsce procent odmownie załatwionych wniosków o pozwolenia na *budownictwo* kościelne”⁶¹

Lata pasterskiej posługi bp. E. Materskiego w diecezji sandomierskiej, sandomiersko-radomskiej i radomskiej stanowią nowy rozdział w historii budownictwa kościelnego na tych terenach. Zdecydowana większość parafii i budowli diecezjalnych powstała w okresie prawie dwudziestu lat rządów bp. E. Materskiego⁶². Dostrzegał on potrzebę wcześniejszego planowania budowli sakralnych na terenie budujących się osiedli⁶³. Stał na stanowisku, że wierni nie mogą mieć do kościoła dalej niż 4 km, a parafie miejskie nie mogą mieć więcej niż 10 tysięcy wiernych. Zaczął więc tworzyć nowe parafie. Często duchowny wysyłany do tworzącej się placówki musiał zaczynać posługę od kupna ziemi. Biskup niejednokrotnie okazywał wsparcie, także materialne. Charakterystycznym było powtarzane przez bp. E. Materskiego pytanie: „No to jak, święcimy w tym miesiącu, czy w następnym?”⁶⁴. Jednocześnie z uwagą zapoznawał się z projektami budowli sakralnych⁶⁵.

Na ile tylko było to możliwe, biskup decydował się na budowy mimo braku zgody władz państwowych. Te z kolei protestowały przeciwko stosowanej przez niego praktyce. W 1983 r. Urząd do Spraw Wyznań komunikował: „Szczególne zaniepokojenie budzi jednakże zalecenie nie stosowania się do obowiązujących przepisów i podejmowanie inwestycji budowlanych, jakie przekazał księżom Ordynariusz Diecezji Sandomiersko-Radomskiej Ksiądz Biskup Edward Materski. Takie stanowisko członka Episkopatu – podważa wiarygodność zobowiązań, jakie na siebie przyjęli przedstawiciele Kościoła”⁶⁶.

⁶¹ ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do prezydenta Radomia 18 VIII 1983 r.

⁶² A. Warszo, *Radom w dziejach Kościoła*, w: A. Hejda, A. Warszo, *Kościół Radomia*, red. E. Poniewierski, Radom 2006, s. 39.

⁶³ ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do abp. B. Dąbrowskiego 2 IX 1982 r.; ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego w Radomiu 31 III 1984 r.; ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do abp. B. Dąbrowskiego 20 IX 1986 r.

⁶⁴ ArRm, ApEM, Bp Cz. Domin do bp. E. Materskiego 19 VI 1984 r.; S. Pindera, *Siewca...*, s. 198; S. Borowiec, *Najbardziej cenil życzliwy stosunek katechety do ucznia*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 168; J. Karbownik, *Sanktuarium...*, art. cyt., s. 211; A. Hejda, *Ks. Bp Edward Materski*, art. cyt., s. 65. Zob. też: tenże, *Budownictwo sakralne diecezji sandomiersko-radomskiej w dziesięcioleciu (1981-1991) pasterskiego posługiwania Księdza Biskupa Edwarda Materskiego*, w: *Idźcie i nauczajcie*, dz. cyt., s. 74.

⁶⁵ T. Derlatka, *Architekt*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 201.

⁶⁶ ArRm, ApEM, *Pro memoria* Urzędu do Spraw Wyznań z 5 IX 1983 r. Po postawieniu w 1984 r. przed konkatedrą radomską drewnianego krzyża z tablicą sygnowaną przez „Solidarność. Ziemia Radomska” wojewoda radomski stanowczo protestował wobec bp. E. Materskiego. Wojewoda pisał w zakończeniu: „Wyrażam przekonanie, że Wasza Ekscelencja rozsądnie potraktuje niniejszy protest i uzna go równocześnie za poważne ostrzeżenie” Zob. ArRm, ApEM, Wojewoda Radomski, E. Jędrzejewski do bp. E. Materskiego 30 VI 1984 r.

Bp. E. Materski utworzył 135 nowych parafii, a 116 z nich znajduje się w granicach diecezji radomskiej⁶⁷. Znamienne były więc w tym kontekście słowa bp. Czesława Domina adresowane do bp. E. Materskiego: „To, co się obecnie dzieje w Mieście Radomiu przechodzi wszelkie oczekiwania realistów. Jesteś pod tym względem, razem z Ks. Biskupem Tokarczukiem przykładem dla innych biskupów, by nie zwracając uwagi na zakazy i obowiązujące restrykcje budować kościoły wszędzie tam, gdzie one są konieczne. Przypuszczam, że ta Twoja decyzja będzie dla przyszłości – tak miasta Radomia jak i całej diecezji – historyczną”⁶⁸

Symbolem troski bp. E. Materskiego o budownictwo kościelne w diecezji, a zarazem wielkim dziełem biskupa jest budowa Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu. W 1981 r. bp Edward Materski rozpoczął starania u władz państwowych o zgodę na budowę tu gmachu seminaryjnego. Wielokrotnie ponawiane przez biskupa sandomiersko-radomskiego starania o zgodę na budowę nie dawały pozytywnych rezultatów⁶⁹. Formalnym petycjom towarzyszyła modlitwa o pozwolenie na budowę.

W 1982 r., po rozmowie z Aleksandrem Merkerem, dyrektorem Urzędu do Spraw Wyznań, biskup pisał, że rozmówca oświadczył mu: „Jeśli ksiądz biskup poprosi o budowę seminarium w Sandomierzu, będzie rozpatrzona pomyślnie. Jeśli w Radomiu – negatywnie». Oświadczyłem, że jest ingerencja w wewnętrzne sprawy diecezji, gdyż o miejscu budowy seminarium decyduje biskup”⁷⁰. Począwszy od roku

⁶⁷ A. Hejda, *Ks. Bp Edward Materski*, art. cyt., s. 65. Zob. też: tenże, *Budownictwo sakralne...*, art. cyt., s. 71-74.

⁶⁸ ArRm, ApEM, Bp Cz. Domin do bp. E. Materskiego 19 VI 1984 r. W 1993 r. bp E. Materski pisał do abp. Tokarczuka dziękując mu za „posługę pasterską świadczoną niejednokrotnie na ziemi sandomierskiej i radomskiej, jak też zachętę i moc jaką czerpaliliśmy z Diecezji Przemyskiej w dziedzinie budowy kościołów, tworzenia nowych placówek duszpasterskich, podejmowania trudnych zadań dla dobra wiernych” Zob. ArRm, Pisma 2, Bp E. Materski do abp. I. Tokarczuka 23 IV 1993 r.

⁶⁹ Prosząc abp. B. Dąbrowskiego o interwencję w sprawie seminarium, bp E. Materski pisał w 1986 r.: „Posiadamy własny ogrodzony plac przy ul. Młyńskiej. O pozwolenie staramy się od pięciu lat. Ostatni dokument w tej sprawie (...) to „Aneks do protokołu rozbieżności” z dn. 13 czerwca br. odkładający sprawę do rozpatrzenia w terminie późniejszym. Nadmieniam, że w obecnym gmachu Seminarium (nb. dawnym klasztorze nie posiadającym odpowiednich warunków dla funkcjonowania uczelni) mieści się tylko 100 uczniów (to jest mniej więcej 50%); pozostali uczniowie mieszkają w trzech odrębnych miejscach: kurs pierwszy w Domu Rekolekcyjnym na pl. św. Wojciecha w Sandomierzu, kurs szósty w Radomiu. Taki stan rodzi olbrzymie trudności wychowawcze, dydaktyczne i ekonomiczne” Zob. ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do abp. B. Dąbrowskiego 20 IX 1986 r.

⁷⁰ ArRm, Pisma 1, Bp E. Materski do abp. B. Dąbrowskiego 2 IX 1982 r. „(...) posiadamy w Radomiu poświęcony plac pod budowę Seminarium Duchownego. Występowałem w tej sprawie do władz państwowych z prośbą o odpowiednie zezwolenie. Dotąd otrzymuję stale odpowiedzi negatywne. Dzieje się więc jakaś krzywda Diecezji, która pragnie, by przyszli kapłani w odpowiednich warunkach mogli, poprzez modlitwę i studia zdobywać odpowiednie kwalifikacje i rozwijać swoje powołanie. Jest czymś urągającym logice, iż przy obecnej ilości uczniów, muszą oni mieszkać w czterech miejscach, co sprawia trudności z zachowaniem samego charakteru Seminarium oraz z odpowiednią posługą Księży Wychowawców i Profesorów”. Zob. E. Materski, *Apel do siostr zakonnych*, KDSR 78(1985) nr 3-4, s. 87.

akademickiego 1983/1984 biskup zdecydował, by alumni ostatniego roku seminarium duchownego mieszkali w Radomiu – tymczasowo w budynku Centrum Katechetycznego⁷¹ Ostatecznie – po kilku latach starań – 11 grudnia 1987 r. ówczesny dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań dostarczył bp. E. Materskiemu podpisaną przez wojewodę radomskiego zgodę na budowę seminarium w Radomiu⁷² Uczestniczący bezpośrednio w kilkuletnich zabiegach o uzyskanie zgody na budowę seminarium, abp B. Dąbrowski, mówił: „Jesteśmy wdzięczni Biskupowi Ordynariuszowi, że się nie załamał, nie ustąpił, ale dopiął swego – mimo, że starania o pozwolenie na budowę trwały długo”⁷³, i dalej: „Pozwolenie to jest znakiem zwycięstwa wiary Księźda Biskupa Edwarda nad administracją państwową”⁷⁴

Bp E. Materski wraz z dyr. Budowy ks. S. Pinderą odwiedzali budujące się seminaria w innych diecezjach. Po latach biskup powtarzał: „Uniknęliśmy cudzych błędów, ale mamy za to własne”⁷⁵. Bp E. Materski przekonywał wielu do pomysłu i tempa budowy. Najbardziej sceptycznym tłumaczył, że budynek seminarium to „tylko kilkadziesiąt budynków parafialnych” w Staszowie⁷⁶ Do chwili poświęcenia seminarium przez Jana Pawła II w dniu 4 czerwca 1991 r. przy budowie pracowało około 40 tysięcy ludzi, którzy przybywali z parafii całej diecezji⁷⁷

O budowie radomskiego seminarium ks. prał. Wiesław Wilk pisał po latach: „Wielkość budowy i tempo wykonania były imponujące”⁷⁸. Charakterystyczne jest to, że seminarium funkcjonowało w ciągu niemal całego okresu budowy. Prawie codziennie bp E. Materski odwiedzał plac budowy. Modlił się i spotykał się z diecezjanami przybywającymi licznie i angażującymi się w prace wokół powstającego budynku. Symptomatyczne było wydarzenie powrotu bp. E. Materskiego ze szpitala po trzecim zawale. Jeszcze przed powrotem do domu prosił, by zawieziono go na plac budowy. Nie mogąc, ze względu na stan zdrowia, wysiąść z samochodu oglądał postęp prac przez okno samochodu⁷⁹

Charakterystycznym momentem w dziejach powstającego seminarium była wizyta w dniu 13 listopada 1990 r. Wspólnej Komisji Watykańsko-Polskiej, badającej stan przygotowań do pielgrzymki papieskiej. Przewodniczył jej dzisiejszy kar-

⁷¹ *Kronika – Z życia diecezji*, KDSR 76(1983) nr 11-12, s. 285. Zob. też: P. Raina, *Rozmowy...*, s. 201.

⁷² E. Materski, *Słowo pasterskie Biskupa Sandomiersko-Radomskiego na niedzielę 7 lutego 1988 roku*, KDSR 81(1988) nr 1-2, s. 25. „Pokolenia może będą wspominały, że w Roku Maryjnym rozpoczęliśmy prace przy budowie Seminarium Duchownego”. Zob. tamże, s. 26.

⁷³ Cyt. za: S. Pindera, *Refleksje na temat budowy seminarium duchownego w Radomiu*, w: *Idźcie i nauczajcie*, dz. cyt., s. 49.

⁷⁴ Cyt. za: W. Depo, *Śladami...*, art. cyt., s. 207.

⁷⁵ S. Pindera, *Siewca...*, s. 199.

⁷⁶ Tenże, *Siewca...*, s. 199; tenże, *Nie zwątpić i nie ustać w drodze*, w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 131.

⁷⁷ S. Pindera, *Refleksje...*, art. cyt., s. 49.

⁷⁸ W. Wilk, *Dzień się nachylił*, dz. cyt., s. 114.

⁷⁹ S. Pindera, *Siewca...*, s. 199-200.

dynał – Roberto Tucci, a był w niej też nuncjusz apostołowski w Polsce i bp A. Orszulik, jak też przedstawiciele strony rządowej, samorządowej, Biura Ochrony Rządu i policji. Świadek tamtego wydarzenia ks. E. Poniewierski wspominał: „Obchód rozpoczęto od refektarza – był gotowy w surowym stanie, dalej skierowano się do kaplicy – ta nie miała jeszcze sklepień, potem wszyscy goście chcieli obejrzeć pokój, w którym na około godzinę miał się zatrzymać Jan Paweł II – były już ściany i strop, brakowało jeszcze okien, podłogi i łazienki. Niepokój odwiedzających narastał. Na końcu (...) postawiono pytanie: „A gdzie jest aula, w której ma się odbyć spotkanie Ojca Świętego z kapłanami, klerykami i wszystkimi zaproszonymi gośćmi?” W odpowiedzi ks. bp Edward Materski powiedział tylko: „Tutaj” – pokazując ręką na iście księżycowy krajobraz, jakim wówczas był wewnętrzny dziedziniec seminaryjny. Do dzisiaj z rozbawieniem wspominam wytrzeszcz oczu, jaki długo nie schodził z twarzy członków przybyłej Komisji i potem porozumiewawcze spojrzenia, o których wiadomo, co chciały wyrazić”⁸⁰ Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu zawsze będzie wdzięczne bp. E. Materskiemu za swe istnienie⁸¹

2. Biskup Radomski

Bp Edward Materski wspominał, że często rozmawiał z Janem Pawłem II na temat Radomia. Diecezja sandomiersko-radomska była rozległa, a jej stolica – prastare miasto Sandomierz – usytuowana dosłownie na granicy. Stąd też i odległości z krańców diecezji do jej stolicy były znaczne. Tylko przykładowo z Tomaszowa Mazowieckiego do Sandomierza trzeba było pokonać ponad 200 km. Gdy biskup zastanawiał się, gdzie powinno stanąć nowe seminarium duchowne, papież „zdecydowanie stwierdzał: «Radom jest konieczny!»”⁸²

Nie może więc dziwić, że wśród nowych diecezji powołanych do istnienia przez Jana Pawła II bullą „Totus Tuus Poloniae populus” z 25 marca 1992 r., znalazła się diecezja radomska. Wydarzenie to stało się zmiennym w dziejach ziemi radomskiej i miasta Radomia. Nową diecezję tworzyły 23 dekanaty. Dotychczasowy ko-

⁸⁰ E. Poniewierski, *Garść wspomnień, w: Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 161.

⁸¹ A. Hejda, *Kalendarium budowy seminarium w Radomiu*, w: *Idźcie i nauczajcie*, dz. cyt., s. 68.

⁸² E. Materski, „*Nie zabijajcie nie narodzonych!*”..., art. cyt., s. 93. Znamienne jest wspomnienie zapisane przez Krzysztofa Tadeja: „Realizując telewizyjne programy w Watykanie mogliśmy zawsze wiele dobrych słów usłyszeć o innych radomskich biskupach. Kiedyś wspomniałem abp. Stanisławowi Dziwiszowi, że do cyklu programów pt. „Moje spotkania z Papieżem” chcemy nagrać wypowiedź bp. Edwarda Materskiego. Arcybiskup bardzo się ucieszył i powiedział: my tu, w Watykanie bardzo cenimy Biskupa Edwarda Materskiego i jego wielki wkład i poświęcenie w rozwój katechezy. Ojciec Święty Jan Paweł II niezwykle ceni i szanuje Księdza Biskupa Edwarda Materskiego” Po czym sekretarz Papieża bardzo długo mówił z wielką zyczliwością i szacunkiem o biskupie Edwardzie Materskim. Ojciec Święty oglądał później w swych prywatnych apartamentach ten program i wywiad z biskupem Edwardem” Zob. K. Tadej, *Moje spotkania z Papieżem Janem Pawłem II*, w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 321.

ściół konkatedralny pw. Opieki Najświętszej Maryi Panny w Radomiu stał się katedrą. Patronem nowej diecezji został ustanowiony św. Kazimierz Królewicz. Istotnym i korzystnym jest fakt, że diecezja radomska w całości stanowi wydzielone terytorium z dawnej diecezji sandomiersko-radomskiej⁸³. Pierwszy biskup radomski był doskonale znany duchowieństwu i wiernym diecezji, bo został nim mieszkający już od jedenastu lat w Radomiu dotychczasowy ordynariusz sandomiersko-radomski bp Edward Materski⁸⁴.

Powstanie diecezji radomskiej, będące owocem zabiegów bp. Edwarda Materskiego, zastało Radom przygotowany do pełnienia funkcji stolicy nowej diecezji. Katedra przez przeszło dziesięć lat pełniła funkcję konkatedry, w Radomiu były mieszkania dla biskupów, istniało seminarium duchowne, sąd kościelny, Caritas diecezji, były też pomieszczenia na kurię diecezjalną. To także należy zawdzięczać przedsiębiorczości bp. E. Materskiego, który położył fundamenty pod funkcjonowanie nowej diecezji, dbając o jej bazę lokalową i potrzebne instytucje.

Bp E. Materski erygował wszystkie dziś istniejące kapituły w diecezji radomskiej. 25 czerwca 1986 r., jeszcze w ramach diecezji sandomiersko-radomskiej, erygował Kapitułę Konkatedralną w Radomiu⁸⁵. Potem utworzył kolejne: 17 maja 1992 r. Kapitułę przy Kaplicy Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej⁸⁶, 10 października 1993 r. Kapitułę św. Mikołaja w Końskich⁸⁷ i 10 czerwca 1999 r. Kapitułę Kolegiacką św. Bartłomieja w Opocznie⁸⁸.

W latach 1996-1997 bp E. Materski odbył i przeprowadził I Synod Diecezji Radomskiej. Uroczysta inauguracja odbyła się 27 czerwca 1996 r. w gmachu semi-

⁸³ AAS 84(1992) nr 12, s. 1108-1109; Dekret Nuncjusza Apostolskiego w Polsce z 25 III 1992 r., KDR 1(1992) nr 1, s. 35. Kard. H. Gulbinowicz mówił w Radomiu 4 III 2001 r.: „Mądrość biskupów Waszych i Waszego duchowieństwa, ofiarność wiernych świeckich sprawiły, że Papież Jan Paweł II miasto Radom podniósł do godności stolicy biskupów radomskich. (...) O Radomiu można jeszcze powiedzieć, że jest to miasto osobliwego pogranicza. Osobliwego przez to, że Wasze miasto nie dzieli, ale od wieków łączy i zesparła narody” Zob. H. Gulbinowicz, *Jubileusz 600-lecia umowy wileńsko-radomskiej i 517 rocznica śmierci św. Kazimierza* [Homilia], KDR 10(2001) nr 2, s. 167-168.

⁸⁴ AAS 84(1992) nr 5, s. 411; Dekret Nuncjusza Apostolskiego w Polsce z 25 III 1992 r., KDR 1(1992) nr 1, s. 35. Proroczco brzmią więc słowa radomskiego dziekana ks. Józefa Urbańskiego napisane bez mała sto lat wcześniej do komitetu budowy kościoła Mariackiego w Radomiu: „...a może kiedyś ten kościół będzie katedrą biskupią?” Cyt. za: J. Kutkowski, *Katedra pw. Opieki Najświętszej Maryi Panny w Radomiu*, Radom 2004, s. 11.

⁸⁵ E. Materski, *Erectio Concathedralis Capituli Radomiensis*, KDSR 79(1986) nr 9-10, s. 218; tenże, *Do Kapituły Konkatedralnej w Radomiu*, KDSR 80(1987) nr 1-2, s. 23-24.

⁸⁶ Tenże, *Dekret o utworzeniu Kapituły przy Kaplicy Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej*, KDR 1(1992) nr 2, s. 71-72; tenże, *Nominacje do Kapituły przy Kaplicy Matki Bożej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej*, tamże, s. 72.

⁸⁷ Reda [A. Hejda], *Jubileusz 500-lecia rozpoczęcia budowy kościoła św. Mikołaja*, KDR 2(1994) nr 4, s. 264; S. Wilewski, *Personalia*, KDR 14(2005) nr 4, s. 557.

⁸⁸ E. Materski, *Dekret tworzący Kapitułę Kolegiacką św. Bartłomieja w Opocznie*, KDR 8(1999) nr 2, s. 142-143.

narium duchownego w Radomiu⁸⁹. Biskup określił charakter synodu jako prawniczo-duszpasterski. Uważał on, że diecezja radomska u początku swego istnienia powinna posiadać własne prawo diecezjalne, a jednocześnie w diecezji powinny zostać utrwalone wartościowe tradycje⁹⁰. W czasie rządów diecezją radomską przez bp. E. Materskiego, w Radomiu, w dniach 10-12 września 1993 r. odbywał się Kongres Trzeźwości Diecezji Radomskiej⁹¹.

Wychodząc naprzeciw potrzebom czasów bp E. Materski erygował w 1992 r. Radomski Instytut Teologiczny⁹², w roku następnym Diecezjalne Kolegium Teologiczne⁹³. Na bazie istniejącego w Radomiu od 1972 r. Diecezjalnego Studium Organistowskiego, 20 września 1992 r. bp E. Materski powołał Diecezjalne Studium Organistowskie Diecezji Radomskiej⁹⁴.

Bp E. Materski ustanowił diecezjalną Caritas już w dniu powołania do istnienia diecezji radomskiej, a więc 25 marca 1992 r.⁹⁵ Jednym z działań Caritas Diecezji Radomskiej jest Kościelna Rada Pomocy Bezrobotnym, ustanowiona w Radomiu przez bp. E. Materskiego w kwietniu 1992 r. Od marca 1998 r. przy Caritas w Radomiu istnieje też „Dzieło im. bł. ks. Bolesława Strzeleckiego”, które niesie pomoc ludziom ciężko chorym i oczekującym na kosztowne operacje. Osoby zaan-

⁸⁹ ArRm, Dekret z 31 V 1996 r.; ArRm, Pisma 4, Bp E. Materski do abp. S. Nowaka 28 VI 1996 r.; E. Materski, *Terminarz spotkań diecezjalnych (I VIII 1996-30 VI 1997)*, KDR 5(1996) nr 2-3, s. 214-215; tenże, *Pro memoria (26 II 1997)*, KDR 6(1997) nr 3-4, s. 26; *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej promulgowana przez Biskupa Radomskiego 5 kwietnia 1997 roku w Radomiu na I Synodzie Diecezji Radomskiej*, Radom 1999. Kolejne sesje synodalne odbywały się w dniach: sesja II – 19 X 1996 r., III – 9 XI 1996 r., IV – 28 XII 1996 r., V – 5 IV 1997 r. Podczas ostatniej sesji bp E. Materski ogłosił, że uchwały synodalne wchodzi w życie 6 V 1997 r. Zob. A. Płuciennik, *I Synod Diecezji Radomskiej*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 223-226.

⁹⁰ *Z doświadczeń synodalnych. O I Synodzie Diecezji Radomskiej i synodach, w których pracach uczestniczył bp Edward Materski, z pierwszym ordynariuszem radomskim rozmawia ks. Zbigniew Niemirski*, AveGR 2008 r., nr 45, s. 8.

⁹¹ A. Odzimek, *Zaproszenie na Kongres Trzeźwości Diecezji Radomskiej*, KDR 2(1993) nr 4, s. 234-235; E. Materski, A. Odzimek, S. Siczek, *List Pastorski z racji Diecezjalnego Kongresu Trzeźwości*, KDR 2(1993) nr 4, s. 236-238; Reda [A. Hejda], *Radomskie przesłania nadziei – I Kongres Trzeźwości Diecezji Radomskiej*, KDR 2(1993) nr 4, s. 261-262.

⁹² Z. Niemirski, *Radomski Instytut Teologiczny przy Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 216-219.

⁹³ E. Materski, Dekret powołujący Diecezjalne Kolegium Teologiczne, KDR 2(1993) nr 3, s. 183.

⁹⁴ W. Wilk, *Dziesięciolecie Diecezjalnego Studium Organistowskiego (Sandomierz-Radom 1972-1983)*, KDSR 77(1984) nr 1-2, s. 38-40; M. Fituch, *Powstanie i organizacja diecezji radomskiej w latach 1992-1996*, Lublin 1998, mps, s. 98.

⁹⁵ A. Warso, *Caritas Diecezji Radomskiej*, w: *15 lat Caritas Diecezji Radomskiej*, red. M. Krawczyk i W. Stan, Radom 2007, s. 31-39; M. Deka, K. Piotrowska, *Bank Dobra...*, art.. cyt., s. 4.

gażowane w Dzieło spotykają się raz w miesiącu. Gościną podejmuje ich założyciel Dzieła – bp E. Materski, który też przewodniczy ich obradom⁹⁶

Rozumiejąc znaczenie środków społecznego przekazu w służbie nowej ewangelizacji bp E. Materski zadbał też o to, by nowa diecezja posiadała własne media. Już w pierwszym roku istnienia diecezji, od świąt Bożego Narodzenia 1992 r. zaczęto wydawać pismo diecezjalne pod tytułem „Ave”⁹⁷. Z kolei 20 grudnia 1993 r. biskup radomski zapowiedział wydawanie w diecezji „Studiów Diecezji Radomskiej”⁹⁸. Z myślą o katechizujących ukazywało się w diecezji „Forum Katechetów”. W każdym roku zespół duchownych i świeckich pod kierunkiem bp. E. Materskiego opracowywał pomoce na rekolekcje adwentowe i wielkopostne, jak też czytanki majowe i październikowe⁹⁹. Biskup radomski powołał też do istnienia Katolickie Radomskie Radio „Ave”, które zaczęło funkcjonować od świąt Bożego Narodzenia w 1993 r.¹⁰⁰ W 1994 r. zaczął funkcjonować Diecezjalny Zakład Poligraficzny¹⁰¹

W 1996 r. bp E. Materski wyraził zgodę na założenie w Skaryszewie klasztoru sióstr klarysek. Istnienie tegoż klasztoru zainaugurowano 8 grudnia 1997 r. Należy dodać, że w czasie rządów diecezją przez bp. E. Materskiego kilkunastu księży diecezji radomskiej podjęło pracę misyjną¹⁰²

⁹⁶ E. Materski, *List do Księża Proboszczów Radomia*, KDR 1(1992) nr 3, s. 136-137; K. Dzierżanowska, *Kościelna Rada Pomocy Bezrobotnym Caritas*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 215-216; E. Materski, *Pro memoria (lipiec 1998)*, KDR 7(1998) nr 3-4, s. 174; ArRm, Akta personalne bp. Jana Chrapka (dalej cyt. ApJCh), Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 4-5; *Pomagają już 10 lat*, AveGR 2008 r., nr 13, s. 2.

⁹⁷ Od 23 kwietnia 2006 r. pismo ukazuje się w formie diecezjalnego dodatku do „Gościa Niedzielnego” i nawiązując do starego tytułu istnieje jako „Ave. Gość Radomski”. E. Materski, *Rozpoczynamy wydawanie diecezjalnego pisma katolickiego AVE*, KDR 1(1992) nr 3, s. 146-147; K. Starnawski, *Podwójny jubileusz*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 219-221; ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 5; S. Wilewski, *Pierwszy numer „Ave. Gościa Radomskiego”*, KDR 15(2006) nr 2, s. 240.

⁹⁸ E. Materski, *List pasterski zapowiadający wydawanie Studiów Radomskich*, KDR 2(1993) nr 4, s. 246-247; ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 5.

⁹⁹ ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 5. Znany z poczucia humoru bp I. Jeż pisał: „To jest wspaniała praca, za którą wyrażam pełne uznanie! – Tak mnie trochę jako byłego ordynariusza – to i trochę zazdrość bierze: taka młoda diecezja, a tak sobie radzi!?!”. Zob. ArRm, *Pisma bp. E. Materskiego*, cz. 5 (1998-2003), Bp I. Jeż do bp. E. Materskiego 20 II 1998 r.

¹⁰⁰ E. Materski, *Pro memoria z 29 I 1994 r.*, KDR 3(1994) nr 1, s. 28; ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 5-6; Z. Niemirski, *Srebrny jubileusz ingresu bp. Edwarda Materskiego...*, art. cyt. W grudniu 2003 r. Radio „Ave” przystąpiło do ogólnopolskiej sieci rozgłośni radiowych Porozumienia Programowego Plus. Zob. J. Wiczorek, *Przystąpienie Katolickiego Radia Radomskiego Ave do ogólnopolskiego Radia Plus*, KDR 12(2003) nr 4, s. 505-507.

¹⁰¹ E. Materski, *Pro memoria z 29 I 1994 r.*, KDR 3(1994) nr 1, s. 30.

¹⁰² M. Fituch, *Powstanie i organizacja...*, dz. cyt., s. 109-121; ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 3, 6-7; *Zezwolenie na założenie klasztoru sióstr klarysek w Skaryszewie*, KDR 5(1996) nr 2-3, s. 198-199.

Bp E. Materski zadbał też, by młoda diecezja radomska cieszyła się aż pięcioma błogosławionymi kapłanami, którzy zostali beatyfikowani przez Jana Pawła II 13 czerwca 1999 r. w Warszawie. Są to: bł. ks. Bolesław Strzelecki, bł. ks. Stefan Grelewski, bł. ks. Kazimierz Sykulski, bł. ks. Franciszek Rośliniec i bł. ks. Kazimierz Grelewski. Już w piątą rocznicę śmierci swego poprzednika na stolicy sandomierskiej, bp. Piotra Gołębiowskiego, bp E. Materski dokonał otwarcia kanonicznego dochodzenia diecezjalnego dotyczącego życia i heroicznego cnót. Potem, po reorganizacji struktur kościelnych w 1992 r. prowadzeniem procesu zajęła się diecezja radomska z jej pasterzem. Postulatorem na szczeblu diecezjalnym był ks. S. Makarewicz. Ten etap uroczystości zakończono 2 maja 1997 r. Zgromadzone materiały zostały przekazane do Stolicy Apostolskiej¹⁰³. Bp E. Materski często zachęcał duchownych i wiernych diecezji do wytrwałej modlitwy o wyniesienie na ołtarze swego poprzednika. Tak więc 2 listopada 2007 r., w kolejną rocznicę śmierci Sługi Bożego, jego następcą na stolicy biskupów sandomierskich mówił w radomskiej katedrze: „Jak dzieci modlą się za zmarłego ojca, tak diecezja winna modlić się za zmarłego pasterza. Proces jego kanonizacji jest w toku. Wszystkie potrzebne dokumenty są już w Rzymie. Trwajmy w modlitwie, szczególnie w czasie tej Mszy Świętej, aby ten gorliwy, prześladowany, odważny, bogaty miłością Boga, Chrystusowej Matki i wszystkich ludzi Pasterz został wyniesiony na ołtarze”¹⁰⁴

Za czasów rządów bp. E. Materskiego w diecezji radomskiej, 6 września 1998 r. odbyła się koronacja obrazu Matki Bożej w Skrzyńsku. Dokonał jej kard. Józef Glemp, Prymas Polski¹⁰⁵. Następną koronacją w diecezji – obrazu Matki Bożej Wychowawczyni w Czarnej została przygotowana przez bp. E. Materskiego, choć odbyła się już w okresie rządów diecezją przez bp. J. Chrapka, 5 września 1999 r.¹⁰⁶ Warto też przypomnieć starania i troskę bp. E. Materskiego o Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Skarżysku-Kamiennej.

¹⁰³ E. Materski i in., *Komunikat o otwarciu kanonicznego dochodzenia diecezjalnego dotyczącego życia i heroicznego cnót Biskupa Piotra Gołębiowskiego*, KDSR 78(1985) nr 11-12, s. 247-249; E. Materski, *Pro memoria* z 29 I 1994 r., KDR 3(1994) nr 1, s. 28; tenże, *Pro memoria (XI 1996)*, KDR 5(1996) nr 4, s. 441; tenże, *Pro memoria (IX 1997)*, KDR 6(1997) nr 3-4, s. 53.

¹⁰⁴ *Modlitwy za sługę Bożego*, AveGR 2007 r., nr 31, s. 2. Zob. też np.: *Eucharystia Następców. Rocznicowe uroczystości w Jedlińsku*, AveGR 2007 r., nr 45, s. 1.

¹⁰⁵ *Akta dotyczące koronacji Obrazu Matki Bożej Staroskrzyńskiej*, KDR 7(1998) nr 1-2, s. 5-26; A. Szewczyk, *Przygotowania parafii w Skrzyńsku do uroczystej koronacji Obrazu Matki Bożej*, KDR 7(1998) nr 3-4, s. 221-224; A. Płuciennik, *Uroczystość koronacji Obrazu Matki Bożej Staroskrzyńskiej*, tamże, s. 224-227. W dziesiątą rocznicę koronacji bp E. Materski mówił w homilii w Skrzyńsku: „Wspominamy nasze wspólne przeżycia sprzed dziesięciu lat. Wspominamy pełną skupienia modlitwę trudnych do zliczenia dziesiątków tysięcy pielgrzymów. Dziś chcemy te nasze przeżycia odnowić i utrwalić” Zob. Z. Niemirski, *Wielka i piękna sprawa. Dziesiąta rocznica koronacji w Skrzyńsku*, AveGR 2008 r., nr 37, s. 1. Zob. też: M. Deka, Z. Niemirski, *Matka Pięknej Miłości*, tamże, s. 6-7.

¹⁰⁶ *Akta dotyczące koronacji Obrazu Matki Bożej Wychowawczyni w Czarnej*, KDR 8(1999) nr 1, s. 31-45; L. Bajgrowicz, „*Magnificat – Wielbi dusza moja Pana*”, KDR 8(1999) nr 3, s. 369-372.

Bp Edward Materski troszczył się o rozwój duszpasterstwa w diecezji. Dbał więc o stałą formację duchownych i świeckich. Obok tej systematycznej pracy w ciągu roku dokładał też starań, by wykorzystać nadarzające się okazje, czy rocznice, w celu ożywienia życia religijnego w diecezji. Takim właśnie czasem były chociażby kolejne peregrynacje. Tylko dla przykładu: w dniach 10-17 lutego 1996 r. odbywała się w diecezji peregrynacja figury Matki Bożej Fatimskiej¹⁰⁷. Według zamysłu bp. E. Materskiego w czasie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 każdą parafię nawiedziła pobłogosławiona przez Jana Pawła II figura Świętej Bożej Rodzicielki. W kościele, w którym trwało nawiedzenie wierni mogli uzyskać odpust zupełny¹⁰⁸. Rozwijały się w diecezji duszpasterstwa specjalistyczne, różne ruchy i stowarzyszenia katolickie, działały Kluby Inteligencji Katolickiej¹⁰⁹. W tradycję nowej diecezji radomskiej weszły organizowane w różnej formie Diecezjalne Dni Młodych¹¹⁰.

Ze względu na szczególne zasługi dla miasta Radomia bp. E. Materskiemu przyznano tytuł Honorowego Obywatela Miasta Radomia. Uchwała ta została podjęta przez Radę Miejską 25 kwietnia tegoż 1996 r.¹¹¹

W związku z osiągnięciem wieku emerytalnego bp Edward Materski złożył na ręce Papieża rezygnację z pełnionego urzędu biskupa radomskiego¹¹². Jan Paweł II przyjął ją 28 czerwca 1999 r. i jednocześnie mianował nowym biskupem w Radomiu bp. Jana Chrapka, dotychczasowego biskupa pomocniczego diecezji toruńskiej¹¹³. Informując o tej decyzji papieskiej, nuncjusz apostolski pisał do

¹⁰⁷ *Nawiedzenie Figury Matki Bożej Fatimskiej w diecezji radomskiej*, KDR 5(1996) nr 2-3, s. 121-177.

¹⁰⁸ ArRm, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 25 II 2000 r. (wraz z załączoną dokumentacją); E. Materski, *Pro memoria (12-17 IV 1999)*, KDR 8(1999) nr 2, s. 136-137. Na poświęcenie figury przez Papieża przygotowano też napis umieszczony u stóp Matki Bożej: „Bądź pozdrowiona Święta Boża Rodzicielko wprowadzając Kościół Radomski w rok 2000 od narodzin Syna”. Zob. E. Materski, *Jan Paweł II błogosławi na Rok Jubileuszowy*, w: *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 227.

¹⁰⁹ ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 6-8; E. Materski, *Dekret erygujący Instytut Akcji Katolickiej Diecezji Radomskiej*, „Biuletyn Akcji Katolickiej Diecezji Radomskiej” 1997, nr 1, s. 7. Zob. też: „*Abyście szli i owoc przynosili*” (J 15,16). *Kongres Ruchów i Stowarzyszeń Katolickich Diecezji Radomskiej 7 maja 2005 r. Materiały*, red. P. Walkiewicz, Radom 2005.

¹¹⁰ M. Seliga, *Czeka was droga*, KDR 1(1992) nr 2, s. 82-83; Red. [A. Hejda], *Dzień Młodzieży – Radom*, KDR 2(1993) nr 3, s. 191-192; ArRm, ApJCh, Bp E. Materski do bp. J. Chrapka 21 VIII 1999 r., k. 6.

¹¹¹ ArRm, Pisma 4, Przewodniczący Rady Miejskiej w Radomiu J. Rejczak do bp. E. Materskiego 30 IV 1996 r. (wraz z załączoną uchwałą z 25 IV 1996 r.); W. Depo, *Radość i wdzięczność. Biskup Edward Materski Honorowym Obywatelom Miasta Radomia*, KDR 5(1996) nr 2-3, s. 311-313; *Biskup Edward Materski*, w: Z. Puszek, *Honorowi Obywatele Radomia*, Radom 2005, s. 96-111.

¹¹² ArRm, ApEM, Bp E. Materski do Jana Pawła II 6 XI 1997 r.

¹¹³ AAS 91(1999) nr 9, s. 917; *Komunikat Nuncjatury Apostolskiej wydany w związku ze zmianą biskupa diecezjalnego w Radomiu*, KDR 8(1999) nr 3, s. 254-255.

bp. E. Materskiego: „Ojciec Święty składa Księdzu Biskupowi serdeczne podziękowanie za gorliwą posługę biskupią pełnioną najpierw w Diecezji Kieleckiej jako Biskup Pomocniczy, a od 1981 r. przez kolejne lata jako Pasterz Diecezji Sandomierskiej, później Sandomiersko-Radomskiej, zaś po dokonaniu reorganizacji struktur administracyjnych Kościoła, który jest w Polsce – od 1992 r. jako Biskup Radomski – umacniając Wspólnotę diecezjalną w wierze, miłości i nadziei. (...) Uprzejmie też proszę, aby Ks. Biskup sprawował dotychczasową misję pasterską w Diecezji Radomskiej do chwili urzędowego przejścia Diecezji przez nowego Pasterza, a później – w miarę swych sił i w uzgodnieniu z nowym Pasterzem Diecezji – zechciał nadal wspomagać swym doświadczeniem i radą, zarówno Kościół Radomski jak i całą Konferencję Episkopatu”¹¹⁴

Bp E. Materski przekazał władzę swemu następcy 21 sierpnia 1999 r.¹¹⁵ Bp J. Chrapek zginął śmiercią tragiczną 18 października 2001 r. w miejscowości Siekluki¹¹⁶ Na miejsce wypadku natychmiast udał się bp E. Materski i trwał tam, przy zwłokach swego następcy – mimo wieczornej pory i październikowego chłodu – przez kilka godzin w czasie procedury prowadzonej przez prokuraturę i policję. Bp E. Materski pisał potem w diecezjalnym tygodniku „Ave” artykuł o znamienym tytule „Wspomnienie o moim Następcy” Wyrażał w nim te wszystkie przeżycia, które dały o sobie znać w czasie pogrzebu bp. J. Chrapka: „Trudno zatrzeć w pamięci obraz biskupa Jana leżącego przy szosie, na ziemi, obok doszczętnie zgniecionego samochodu. Wraz z kilkoma księżmi długo staliśmy wokół Zmarłego czekając na przyjazd prokuratora”¹¹⁷

Na przestrzeni lat posługi biskupiej bp E. Materski aktywnie uczestniczył w pracach Konferencji Episkopatu Polski. Przez jedną kadencję, w latach 1984-1989, wchodził w skład Rady Głównej Episkopatu Polski¹¹⁸ Od 1969 r. był członkiem Komisji Katechetycznej Episkopatu Polski¹¹⁹, od 1975 r. wszedł do Komisji do Spraw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego¹²⁰ Był też członkiem Komisji Duszpasterstwa Ogólnego, a następnie Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Pol-

¹¹⁴ ArEM, Abp J. Kowalczyk do bp. E. Materskiego 29 VI 1999 r.

¹¹⁵ ArRm, *Protokół z kanonicznego objęcia diecezji radomskiej przez ks. biskupa Jana Chrapka* 21 VIII 1999 r.; ArRm, Bp S. Siczek do abp. J. Kowalczyka 31 VIII 1999 r. Zob. też: ABP, *Ingres nowego biskupa radomskiego*, KDR 8(1999) nr 3, s. 262-263.

¹¹⁶ AAS 93(2001) nr 11, s. 816; A. Płuciennik, *Dni modlitwy, żaloby i wiary po śmierci biskupa Jana Chrapka*, KDR 10(2001) nr 4, s. 440-443.

¹¹⁷ E. Materski, *Wspomnienie o moim Następcy*, Ave 2001, nr 40, s. 12; E. Poniewierski, *Obecność i pamięć...*, dz. cyt., s. 231.

¹¹⁸ *Załącznik do Komunikatu 199 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, w: *Komunikaty...*, s. 288; *Komunikat z 233 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, w: tamże, s. 340.

¹¹⁹ ArRm, ApEM, Kard. S. Wyszyński do bp. E. Materskiego 17 I 1969 r.; ArRm, ApEM, Bp J. Stroba do bp. E. Materskiego 10 V 1984 r.; J. Doppke, *Katechizacja w Polsce 1945-1990*, Pelplin 1998, s. 125.

¹²⁰ ArRm, ApEM, Bp B. Dąbrowski do bp. E. Materskiego 15 I 1975 r.; ArRm, Pisma 2, Bp B. Pylak do bp. E. Materskiego 27 I 1994 r.

ski¹²¹. Od roku 1989 przewodził Komisji Powołań Duchownych¹²², a w latach 1996-1999 Komisji Wychowania Katolickiego Episkopatu Polski¹²³

Bp. E. Materskiego w sprawowaniu urzędu pasterza diecezji sandomierskiej, sandomiersko-radomskiej i radomskiej wspomagali następujący biskupi pomocniczy: bp Walenty Wójcik (1981-1990)¹²⁴, bp Stanisław Sygnet (1981-1985)¹²⁵, bp Adam Odzimek (1985-1999)¹²⁶, bp Marian Zimałek (1987-1992)¹²⁷ i bp Stefan Siczek (1992-1999)¹²⁸

Trzej ostatni biskupi otrzymali święcenia biskupie przed dzisiejszą katedrą radomską z rąk kard. Józefa Glempa, a przy udziale bp. E. Materskiego. W minionych latach pełnił on bowiem posługę jednego z dwóch głównych współkonsekratorów przy udzielaniu sakry biskupiej łącznie siedmiu nowym biskupom, gdyż zgodnie z prawem Kościoła sięgającym jeszcze Soboru w Nicei z 325 r., każda konsekracja biskupia powinna odbywać się przy udziale przynajmniej trzech biskupów¹²⁹. Tak więc bp E. Materski był współkonsekratorem swych trzech wyżej wspomnianych biskupów pomocniczych: bp. Adama Odzimka w dniu 12 maja 1985 r.¹³⁰, bp. Mariana Zimałka – 8 maja 1987 r.¹³¹ i bp. Stefana Siczka – 11 kwietnia 1992 r.¹³²

¹²¹ Załącznik do Komunikatu 199 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, w: *Komunikaty...*, s. 288; Komunikat 233. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, w: *Komunikaty...*, s. 341; ArRm, ApEM, Kard. J. Glemp do bp. E. Materskiego 10 I 1987 r.; ArRm, ApEM, Bp B. Dąbrowski do bp. E. Materskiego 4 V 1987 r.; ArRm, ApEM, Bp B. Dąbrowski do bp. E. Materskiego 28 VII 1987 r.; ArRm, ApEM, Abp D. Zimoń do bp. E. Materskiego 14 XII 1994 r.; ArRm, ApEM, Kard. J. Glemp do bp. E. Materskiego 28 V 1996 r.; ArRm, ApEM, Bp T. Pieronek do bp. E. Materskiego 17 X 1996 r.; „Dziękujemy także za służbę Kościołowi w Polsce przez ofiarną pracę w dziele powołań duchownych oraz formacji religijnej dzieci i młodzieży”. Zob. ArRm, Pisma 2, Bp W. Ziemia do bp. E. Materskiego 20 XII 1993 r.

¹²² Komunikat 233. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski [Załącznik], w: *Komunikaty...*, s. 341.

¹²³ *Informacje*, KDR 5(1996) nr 2-3, s. 322-324.

¹²⁴ AAS 82(1990) nr 14, s. 1651; E. Materski, *Wezwanie do modlitwy za śp. biskupa Walentego Wójcika*, KDSR 83(1990) nr 9-12, s. 226.

¹²⁵ E. Materski, *Komunikat o zgonie biskupa Stanisława*, KDSR 78(1985) nr 11-12, s. 251-252.

¹²⁶ AAS 77(1985) nr 7, s. 663; E. Materski, *Słowo pasterskie ogłaszające decyzję Ojca Św. Jana Pawła II ustanawiającą nowego biskupa pomocniczego dla diecezji sandomiersko-radomskiej*, KDSR 78(1985) nr 5-6, s. 134-136.

¹²⁷ AAS 79(1987) nr 5, s. 602; E. Materski, *Słowo pasterskie ogłaszające decyzję Ojca Św. Jana Pawła II o ustanowieniu nowego Biskupa Pomocniczego dla Diecezji Sandomiersko-Radomskiej*, KDSR 80(1987) nr 3-4, s. 63-64; *Święcenia biskupie ks. dra Mariana Zimałka*, tamże, s. 119-120.

¹²⁸ AAS 84(1992) nr 5, s. 411; E. Materski, M. Zimałek, *List do wiernych Diecezji Radomskiej i Diecezji Sandomierskiej*, KDR 1(1992) nr 1, s. 36.

¹²⁹ Zob. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, t. 1, opr. A. Baron, P. Pietras, Kraków 2001, s. 28-29.

¹³⁰ *Annuario Pontificio* (dalej cyt. AP) 1986, s. 539, 865.

¹³¹ AP 1988, s. 539, 792.

¹³² AP 1993, s. 555, 843; AP 1994, s. 556, 844.

Ponadto pełnił posługę współkonsekratora w czasie uroczystości sakry biskupiej trzech kieleckich biskupów pomocniczych: swego przyjaciela – bp. Mieczysława Jaworskiego w dniu 6 czerwca 1982 r.¹³³, jak też dwóch swoich uczniów: bp. Piotra Skuchy – 15 lutego 1987 r.¹³⁴ i bp. Kazimierza Gurdy – 5 lutego 2005 r.¹³⁵ Taką samą posługę spełniał w czasie konsekracji trzeciego biskupa radomskiego – bp. Zygmunta Zimowskiego w dniu 25 maja 2002 r.¹³⁶, stając przy boku głównego konsekratora, którym był Joseph kard. Ratzinger – dzisiejszy papież Benedykt XVI¹³⁷. Warto też wspomnieć o nieukrywanej radości bp. E. Materskiego z racji nominacji biskupiej swego zaufanego współpracownika i przyjaciela w latach pracy w Radomiu – dotychczasowego rektora radomskiego seminarium ks. Wacława Depo¹³⁸.

Próbując podsumować pasterską troskę bp. E. Materskiego o powierzona mu diecezję radomską warto przywołać trafne słowa charakterystyki zapisane przez pochodzącego z tej diecezji bp. Pawła Sochę: „Troska o katechezę, obrona i normowanie wejścia katechezy do szkół, zatroskanie o dzieło powołań w autentycznym wydaniu, przeniesienie stolicy biskupiej z Sandomierza do Radomia, wybudowanie wspaniałego Seminarium, troska o budownictwo kościołów i rozwój sieci parafialnej w diecezji, a przede wszystkim wielka bezpośredniość i duch ewangeliczny w kontaktach z wiernymi sprawiają, że dzisiaj jest okazja do zbierania obfitego w owoce żniwa”¹³⁹. Jednocześnie bp. E. Materski sam nie ustaje w ciągłej pracy, a podejmuje ją w prostocie¹⁴⁰. W dalszym też ciągu – podobnie jak poprzednio – ma czas dla każdego i o każdej porze¹⁴¹.

Zakończenie

W zakończeniu tegoż wystąpienia ukazującego bp. Edwarda Materskiego jako pierwszego biskupa w Radomiu warto odwołać się do charakterystycznego dla Jubilata poczucia humoru, połączonego z szacunkiem do drugiego człowieka. Opowiada się bowiem wiele barwnych opowieści o życiu bp. E. Materskiego. Niektóre

¹³³ AAS 74(1982) nr 7, s. 805-806; AP 1983, s. 288, 823.

¹³⁴ AAS 79(1987) nr 1, s. 120; AP 1988, s. 296, 856.

¹³⁵ AAS 97(2005) nr 1, s. 88; AP 2005, s. 355, 872; AP 2006, s. 886.

¹³⁶ AP 2003, s. 541ł Z. Zimowski, *Przemówienie ingresowe*, KDR 11(2002) nr 2, s. 223-224.

¹³⁷ *Święcenia biskupie udzielone przez Jego Eminencję Ks. Kard. Josepha Ratzingera, Prefekta Kongregacji Nauki Wiary, Jego Ekscelencji Ks. Pral. Zygmuntowi Zimowskiemu Biskupowi Radomskiemu*, Radom 2002.

¹³⁸ AAS 98 (2006) nr 9, s. 684; AP 2007, s. 829; *Komunikat [Nuncjatury Apostolskiej w Polsce – przyp. AW] o nominacji ks. pral. dra Wacława Depo biskupem zamojsko-lubaczowskim*, KDR 15(2006) nr 3, s. 341; Z. N[iemirski], *Biskup z pokolenia Jana Pawła II. Nominacja biskupa ks. pral. Wacława Depo*, AveGR 2006 r., nr 17, s. 1; Z. Niemirski, *Prezydent RP gratuluje...*, art. cyt.

¹³⁹ ArRm, Pisma 2, Bp P. Socha do bp. E. Materskiego 14 XII 1993 r.

¹⁴⁰ E. Dziekan, *Trzy postacie biskupa*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 203.

¹⁴¹ A. Reczko, *Nauczyciel*, KDR 6(1997) nr 1-2, s. 183.

z nich są prawdziwe, inne ubarwione. Można je wszystkie nazwać kwiatkami. Kard. Franciszek Macharski mówiąc o kard. Adamie Stefanie Sapieże precyzował: „O jego życiu powstały «fioretti». Trzeba to przyjmować. Bo na byle jakim życiorysie nie wyrastają takie kwiatuszki-fioretti”¹⁴² Nie brakuje także takich opowieści związanych z życiem i posługą bp. Edwarda Materskiego. Są one dowodem jego wielkości i poczucia humoru. Z pewnością warto by było zebrać je...

Ostatnimi zdaniem tegoż wykładu niech staną się słowa życzeń skierowanych do Czcigodnego Jubilata. Ekscelecjo, proszę przyjąć jubileuszową i codzienną wdzięczność za bycie człowiekiem naszych biografii: za rodzenie do kapłaństwa, pasterską troskę, mistrzowskie katechizowanie i zapalanie ku Dobru. Ostatnim zdaniem tego wystąpienia warto uczynić słowa samego Jubilata: „wdzięczność nie może przechodzić do historii. Musi być zawsze terażniejszością”¹⁴³. Ekscelecjo, ona dziś i zawsze jest terażniejszością za bycie „Człowiekiem naszych biografii”¹⁴⁴

---

¹⁴² *Widziane z Franciszkańskiej. Spotkanie z Kardynałem Franciszkiem Macharskim*, Kraków 2001, s. 37.

¹⁴³ ArRm, Pisma 3, Bp E. Materski do abp. B. Dąbrowskiego VI 1995 r.

¹⁴⁴ Por. Z. Niemirski, *Prezydent RP gratuluje. Kolędowanie u biskupa Zygmunta*, „Ave. Gość Radomski” (dalej cyt. AveGR) 2008 r., nr 3, s. 3.